

سهم اندک ایران از بازار همسایگان

بررسی سهم تولیدات غیرنفتی ایران از بازار کشورهای همسایه نشان می‌دهد در توسعه تجارت با همسایگان و افزایش مرادده اقتصادی با آنها توفیق چندانی حاصل نشده است.

احمد میرخدائی: بررسی سهم تولیدات غیرنفتی ایران از بازار کشورهای همسایه نشان می‌دهد در توسعه تجارت با همسایگان و افزایش مرادده اقتصادی با آنها توفیق چندانی حاصل نشده است.

از سوی دیگر، خبرها حاکی از این است که توسعه بازار در کشورهای نظیر عراق و سوریه که از شرکای سیاسی ایران محسوب می‌شوند مطلوب نبوده است. به گزارش همشهری، پس از اصلاح ساختار وزارت امور خارجه و احیای معاونت اقتصادی این وزارتخانه انتظار می‌رود دستگیر فعالان اقتصادی در توسعه روابط با دیگر کشورها باشد اما شواهد حاکی از این است که دیپلماسی اقتصادی در هموار کردن مسیر مساعد برای تجارت ایران با کشورهای دوست نیز چندان موفق نبوده است.

بازار کشورهای همسایه که با ایران رابطه مسالمت‌آمیزی دارند 400 میلیون نفر برآورد می‌شود و هیأت‌های اقتصادی ایرانی در رایزنی‌ها با طرف‌های خارجی این بازار را به‌عنوان مزیتی غیرقابل انکار روی میز مذاکره می‌گذارند تا خارجی‌ها خیالشان بابت بازار کالاهایی که قرار است به‌صورت مشارکتی در ایران تولید کنند، راحت باشد؛ این در حالی است که آمارها نشان می‌دهد فعالان اقتصادی کشورمان سهم چندانی از این بازار ندارند و میدان را به رقبای واگذار کرده‌اند.

سهم نا قابل ایران در بازار همسایگان

کشورهای دارای مرز خاکی با ایران که اتفاقاً مشترکات سیاسی و فرهنگی زیادی نیز با ایران دارند، قاعدتاً سهل‌الوصول‌ترین بازار برای کالاهای صادراتی ایرانی محسوب می‌شوند اما آمارها حاکی از این است که سهم کالاهای ایران در این بازارها از حدود 4.5 درصد فراتر نمی‌رود.

براساس آمارهای سازمان تجارت جهانی (WTO) همسایگان خاکی ایران شامل کشورهای عراق، ترکیه، ارمنستان، جمهوری آذربایجان، ترکمنستان، افغانستان و پاکستان، در سال 2016 مجموعاً حدود 295 میلیارد دلار کالا وارد کرده‌اند. در مقابل اما، آمارهای گمرک جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که ارزش صادرات غیرنفتی ایران به کشورهای یادشده در سال 1395 مجموعاً حدود 13.3 میلیارد دلار بوده است که تقریباً 4.5 درصد از این بازار را شامل می‌شود.

در میان مقاصد صادراتی ایران، کشور عراق بیشترین سهم از بازار خود را به کالاهای ایرانی واگذار کرده و طبق آمارهای سازمان گمرک، در سال 2016 بالغ بر 6 میلیارد دلار کالا از ایران به عراق صادر شده است؛ اما نکته اینجاست که تاکنون این کشور درگیر جنگ با داعش بوده و عملاً بازار آن به‌واسطه خروج رقبای منطقه‌ای از منطقه‌ای که ایران شده بود. گرچه در این ایام نیز مسئولان عراقی گاه و بی‌گاه موانعی برای صادرات کالا از ایران می‌تراشیدند اما اینک که این کشور به همت و کمک ایران از چنگال داعش رها شده، طبیعتاً از حق انتخاب خود برای برگزیدن شرکای اقتصادی نهایت استفاده را خواهد کرد.

حمیدحسینی، دبیرکل اتاق مشترک ایران و عراق در این باره به همشهری می‌گوید: برای تجارت با عراق در دوران پساداعش نباید از این امر غافل بود که قطعاً رقابت در این بازار سخت‌تر و جدی‌تر خواهد بود چراکه کشورهایمانند عربستان، کویت و امارات رقابت سنگینی را برای حضور در بازار عراق آغاز کرده‌اند و چینی‌ها نیز شانه به شانه دیگر کشورها برای حضور در بازار این کشور برنامه‌ریزی‌های بلندمدت دارند.

انتظارات از دستگاه اقتصادی ایران برای کمک به تجارت با عراق آنگاه بیشتر می‌شود که دبیرکل اتاق مشترک ایران و عراق می‌افزاید: عربستان سعودی که در موضوع عراق نقطه مقابل ایران قلمداد می‌شود نیز با برافزاندن داعش دست به‌کار شده و به‌زودی دومین جلسه شورای هماهنگی عربستان-عراق را در بغداد

برگزار می‌کند. این رویداد به عقیده دیپلمات‌ها؛ های سعودی، همکاری واقعی بین این دو کشور به‌شمار می‌رود. به اعتقاد حسینی، به‌رودی بازسازی مناطق آسیب‌دیده عراق آغاز می‌شود و این فرصت خوبی برای فعالان اقتصادی ایران به‌شمار می‌آید تا با تأمین مایحتاج کشور همسایه، تجارت خود را با عراق توسعه دهند اما در این مسیر یقیناً باید دیپلماسی سیاسی و نظامی به خدمت دیپلماسی اقتصادی بیاید وگرنه سهم بازار ایران در مواجهه با رقبا بسیار محدود خواهد شد.

چندی پیش بود که عراقی‌ها با موضعی سیاسی، تعرفه واردات لبنیات از ایران را از 5 درصد به 25 درصد افزایش دادند و این مسئله عملاً حضور ایران در بازار لبنیات این کشور که 80 درصد آن ایرانی است را با چالش مواجه کرد چراکه طبق توافق کشورهای عضو اتحادیه عرب، محصولات لبنی در تجارت بین کشورهای عضو اتحادیه تعرفه ندارد و کوچک‌ترین مانع تعرفه‌ای می‌تواند سد راه حضور ایران در بازار عراق شود.

غلامحسین شافعی رئیس اتاق ایران اواسط تیرماه در دیدار با عدنان محمود، سفیر سوریه در ایران، درخواست کرده بود پیش از آزادسازی کامل سوریه، دو کشور برای بازسازی مناطق آسیب‌دیده برنامه‌ریزی کنند. در این میان با توجه به درخواست‌های مکرر شافعی مبنی بر حمایت دیپلماسی از اقتصاد، به‌نظر می‌رسد تشکیل ستاد بازسازی سوریه و همچنین اقدام به برنامه‌ریزی برای مشارکت در بازسازی این کشور نیز به امید راهگشایی دیپلماسی اقتصاد در توسعه روابط اقتصادی با همسایگان بوده است چراکه بدون این همیاری، ایران رقابتی سرسختی در این کار خواهد داشت که احتمالاً ترکیه و حتی روسیه از قدرترین آنها خواهند بود.

سهم ایران در بازار کشورهای همسایه

در بین همسایگان ایران، کشور عراق نخستین مقصد صادرات کالاهای ایرانی به‌شمار می‌رود که در سال 2016 بالغ بر 6 میلیارد دلار کالا از ایران وارد کرده است. پس از عراق، کشور ترکیه دومین مقصد مهم صادرات غیرنفتی ایران محسوب می‌شود که در سال 2016 حدود 3.2 میلیارد دلار کالا از ایران وارد کرده اما این میزان کمتر از 2 درصد کل واردات ترکیه بوده است.

در سوی دیگر، پاکستان با واردات حدود 47 میلیارد دلاری در سال 2016 دومین بازار وارداتی مهم در بین همسایگان ایران به‌شمار می‌رود اما ایران در سال گذشته میلادی فقط حدود 800 میلیون دلار کالا، یعنی کمتر از 2 درصد کل واردات پاکستان، کالا به این کشور صادر کرده است. در این میان، افغانستان به‌عنوان کشوری که بیشترین اشتراکات فرهنگی را با ایران داراست به‌عنوان بازار بی‌رقیبی برای کالاهای ایرانی مطرح شده و ایران در سال گذشته بیش از 2.4 میلیارد دلار کالا به این کشور صادر کرده است که بیش از نیمی از واردات این کشور را شامل می‌شود.

بنا بر این گزارش، جمهوری آذربایجان نیز به‌عنوان کشوری که با ایران مناسبات فرهنگی زیادی دارد می‌تواند بازار مساعدی برای کالاهای ایرانی باشد اما آمارها نشان می‌دهند در سال گذشته میلادی از کل واردات بیش از 7 میلیارد دلاری این کشور، 359 میلیون دلار سهم ایران بوده و کشورمان رتبه ششمین صادرکننده به این کشور را دارد. ترکمنستان نیز از جمله همسایگان خاکی ایران است که البته به‌دلیل کم‌جمعیت بودن، بازار واردات آن چندان بزرگ نیست؛

با وجود این، در سال گذشته میلادی ایران توانسته است حدود 547 میلیون دلار کالا به این کشور صادر کند و در جایگاه سوم صادرکنندگان برتر به ترکمنستان قرار بگیرد. همچنین در سال 2016، سهم ایران از بازار کوچک و کم‌جمعیت ارمنستان که سالانه کمی بیش از 3.2 میلیارد دلار کالا وارد می‌کند، حدود 164 میلیون دلار بوده است که در مقایسه با سهم یک میلیارد دلار روسیه از این بازار رقم بسیار ناچیزی است.